

ЗВЕЗДА

Цена огласима:

На 1. стр. цела стр. први пут 15.— дин., $\frac{1}{2}$ стр. 8.— $\frac{1}{4}$ стр. 6.— дин. На остале три стр. цела 10.—, $\frac{1}{2}$ стр. 6.—, $\frac{1}{4}$ стр. 4.— дин. Повиљања у половини цене. Огласи више од три пута по погодби.

ГАЛАНТЕРИСКА РАДЊА КОСТЕ НИКОЛИЋА И ДРУГА

ДОБИЛА ЈЕ НАЈВЕЋИ ИЗБОР:

- Зимског рубља мушког, женског и дечјег, као: кошуља, поткошуља, гаћа, чарапа и прслућа, између којег и рубља Д-р. Јегера са гаранцијом да је право;
- Женских блуза, сугања, муфова и крагинова од пелца;
- Зимских капа мушких, женских и дечјих;
- Каљача петроградских;
- Обуће мушке, женске и дечје за улицу и по кући;
- Спреме за удаваче, младожење и девере;
- Шалова за кумовске и старо-сватске свеће;
- Шешира и цилиндера најновијих и у свима ценама;
- Рубља белог мушког и женског;
- Марама женских за испод и преко либадета, затим марама кашмирских, штофаних и плетених;
- Краватни мушких;
- Кишобрана свију врста;
- Ћебета и пледова;
- Сапуна, мириса, теста за зубе, воде за уста, лице и косу, помаде и прашка за лице;
- Албума, новчаника, табакера, и остале помодне и галантериске робе.

◆ ЦЕНЕ СУ УТВРЂЕНЕ И ЈЕВТИНЕ. ◆

Поручбине из Србије извршују се најсолидније и најтачније.

НЕМА ЋАВОЛА

РОМАН
НАПИСАО Мавро Јожај
ПРЕВЕО С МАЂАРСКОГ
Стеван В. Води

II

(НАСТАВАК)

Већ ме је била ухватила за руку, када се трже, те ми додаци: „Боже мој, мој је шешир остао у кулеу!“

Са свим је имала право; без шешира и густог вела не може се женско чељаде појавити међу светом!

У том тренутку ја сам осетио како је земља под мојим ногама задрхтала. У другом тренутку већ чух помешане људске узвике са неком домњавом. Стена је котрљајући се пробила била подигнути насни, те се стропоштала на локомотиву, и она је у другом секунду већ била смрљена, док се вагони почеше дупати међу собом. Све је прштало и тремело. Али с тим није била свршена несрећа. Оно друго камење које је летело за стеном завршило је катастрофу, оборив цео воз на другу страну, где је зјаница велика провала, и воз се сруши у бездану.

Камење је међутим непрестано летело с планине. Каменице у величини топовских ђулади летеше преко моје главе, те се сурваваху за возом коме више не беше смисла.

У први мах ја се бејех склонио за зид, али је после неког времена био и он за мене слаба заштита, те бејех принуђен да га напустим.

Стенени који су водили у чувареву кућицу не беху удаљени. Дете које је још непрестано било у несвести, подигох на га с онамошћу по мој живот унутих у сгражару. Био сам сасвим заборавио да патим од реуматизма, те се с тога и надох за неколико тренутака у чуларевој колибици.

Тамо затекох само једну жену која је музла козу. У једном је кошку стојао кревет, док се на средини собице налазио сто, а на зиду висила је мала лампица, у којој је жижак тивао.

Кад ме је жена оназила, она поче кукати.

„Јерга није крив што се та несрећа десила. Јерга је за времена дао сигнал, да опасност прети. Јерга је још јуче рекао господи да ће се са врх брега одвалити стена, али тим његовим речима они не поклонеше вере“.

„Врло добро, госпођо; ја ћу већ у корист Јергалову говорити, а сад ме пустите да дете спустим на кревет, па га онда препоручих њеној бризи; у исто време рекао сам јој да је дечко у несвестици и да њој остављам да га поврати. Да ли сам јој још шта рекао не знам; страх и грозота беху и мојом душом овладали, те сам и сам као спутан послухао.“

Када сам изашао из кућице, опазио сам једног човека како јури горе доле поред пруге. Био је то главом Јерга.

Он је тражио сигналну мотку, при том је непрестано викао: „Сад сам изгубио хлебца!“

Ја му показах сигналну мотку која је тако рећи пред његовим очима стојала, и он стаде поред ње уавикувши:

„Господине, првено је било окренуто!“ Па уздахнув продужи: „Па ипак они ме не могу отерати када сам ја моју дужност испунио.“

За њега је била велика несрећа наравно у томе, што би могао бити истераан из службе.

„Е драги мој сад нам не вреди уздисати и питати се што ће с нама бити, већ нам ваља да видимо шта је с оним несретницима који су се с возом заједно сурвали.“

Њима нека је Господ у помоћи!“

„Можда ћемо моћи да спасемо кога! Хајдеге са мном!“

„Ја несмем да напустим моје место, јер ћу иначе бити отпуњен из службе.“

Кад је тако, то ћу се онда сам упутити месту где се десила катастрофа.

До сад се ни један човечији глас не чу поред шина. У првом тренутку катастрофе човек се следи; његови први постану неосетљиви, а језик отклаује сваку службу. Једино је одјекивала душњава камења о стене. — Говор елемената страховит је! Музлава претећег неба, узбурканог мора! Али је од свега страшније када земља говори!

Из воза је за времена још искочило неколико путника, од којих су се неки повредили лако, а неки и тешко. У првим тренутцима не осећају се болови, а да је кост на ноzi или руци екрана онажа се тек кад се уверимо да се дотичном ногом или руком не можемо да служимо. Они се беху којекако допукли до зида, где су очекивали спас, али шта је с оним другим путницима који су остали по вагонима?

На то питање ми је на скоро дат одговор. Нова нека утвара појави се преда мном, која је своју велику црну главу из дубине помаљала с хиљаду очију — од ватре!

Локомотива, једна од највећих машина сурвала се прва. На њу је пао вагон с угљеном, а на њега остали. Ову грдиу гомилу потпаљила је ватра из казна.

Сад се зачуше болни узвици несретних жртава из дубине провале, њихова је вика била надмашила луку коју су производиле одваљене стене.

Доде, у дубини, викаху за помоћ, а горе су спашени као луди полетели из својих склоништа, заборављајући на опасности које су им претиле.

Кад бих био у стању да опишем оно, што сам за ово неколико минута видео! Моје перве обузима грозничаво узбуђење и сад када покушавам да се свих ових грозота естим.

Међу путницима, који су с противне стране излазили из својих дупца, беше највише жртава, јер их је претурени воз био пригњечено; неки од њих осташе мртви, док је другима која рука или нога фалила. Они без ногу почеше се по трбуху вући да би доспели до провале. Већина од њих тражила је некоје који им припадаху и сви гледаху нагнути преко балустраде, у дубину, која је њихове миле прогутала.

А ту им се пружала страховита слика!

Велика стена неба задржала је локомотиву од даљег сурвавања. Камо среће да се то није десило и да се

РАСПРОДАЈА

РАСПРОДАЈЕ

Радња код Вредног Радњана

ЈЕДНУ ВЕЛИКУ ПАРТИЈУ

САМИХ

КАПУТА ЗИМСКИХ

кратких и дугачких више сорти

од добрих штофова

и

ВРЛО УКУСНО ИЗРАЂЕНИ

СТОВАРИШТЕ ГОТОВОГ ОДЕЛА

ЕШКЕНАЗИ И ХЕРЦОГ

Београд

Васина улица бр. 12.

3, 10—10

Шабац

у кући Крсмановића на великој пијаци.

РАСПРОДАЈА

НАЈВЕЋА И НАЈСОЛИДНИЈА ПЛАТНАРСКА РАДЊА ЈЕ
у Београду

КОСТЕ НИКОЛИЋА И ЈОВАНОВИЋА

УЛИЦА КН. МИХАИЛА и „ТЕРАЗИЈЕ“

У тој радњи добија се најлепши избор:

ПЛАТНА у свима ширинама и квалитетима;

ПОРХЕТА бела и у боји, клот и у мустрама.

МОЛДОНА, ФЛАНЕРА и ЧОЈИЦЕ

у свима ширинама и ценама.

ЦВИЛИХА, КОНОФОСА и ОКСФОРДА

за душеке, ролетне и јастуке.

У богатом избору:

ТЕШИХА

у свима врстама, ширинама и ценама.

За тим:

ЗАВЕСА чипкани и ЗАВЕСА штофани,

свију квалитета, свију боја и свију цена.

и најзад: Вуне и вунице за чаране, Памука, Јуте, Конгре-штофа,

Свиле, памука за штиковање и остале ситнице, које овој

радњи припадају.

Сва роба је одличног квалитета.

ЦЕНЕ СУ ВРЛО УМЕРЕНЕ И УТВРЂЕНЕ.

Поручбине из Србије извршују се најтачније а мустре на захтев шаљу се бесплатно.

1, 10—10

ИЗЛАЗИ
уШорником, чешвршком
и недељом

ЦЕНА:
за 1 месец 1 динар
или 1 круна

Претплату примају све поште у
Србији и иностранству

ЗВЕЗДА

Претплату треба слати:
ШТАМПАРИЈИ
ПАВЛОВИЋА И СТОЈАНОВИЋА

Неплаћена пиема не примају се

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ
У ДУБРОВАЧКОЈ УЛ. БР. 9

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

БРОЈ 20 ПР. Д.

Уредник: Јанко М. Веселиковић

БРОЈ 20 ПР. Д.

ХРИСТОС СЕ РОДИ!

„Христос се роди!..“ „Христос се роди!..“
Поадрави такви светом се хоре,
И у тавници и у слободи,
Свачија уста те речи зборе.

Христос се роди!.. Весело бруји
И кроз колебе пуких овчара. —
Христос се роди!.. Шапатам струји
Чак до палата силних владара!

Христос се роди свуд на све стране,
И тамо где се удао роје;
Где браћа трају жалосне дане
Очекујући спасење своје....

Христос се роди сваком и свима
Где год се циљу братскоме води,
Где још љубави у орцу има — —
Христос се роди! Христос се роди!

Драгомир Брзак.

РОЂЕЊЕ ХРИСТОВО

„... изненадно ће доћи у цркву своју
Господ, којег ви тражите и Анђео Завета,
којег ви желите... Ево га где иде!“

Малахија III, 1.

На узаној равници, удаљеној два километра од Витлејема, у мирисном маслиновом врту, и данас се могу видети старе, забачене развалине. Сури, опали и груби зидови, старе, искварене степенице, што воде путника у мрачну и убогу унутрашњост рушевине, — не дају ничега примамљивог оку његовом. Путнику не би ни на ум пало, да се за ове опале зидове везује сјајна историја од деветнаест векова, историја људског препорођаја; или: да

овај запуштени споменик има нешто, чиме се не могу хвалити други, сјајни споменици, а то је: *величанство светиње.*

По једном старом предању, ово беше некада капелица, посвећена небесном веснику. Побожност хришћанска подиже је, да би обележила место, где се Анђео Божји појавио пастирима витлејемским.¹

По другом, још старијем предању то би имале бити развалине куле Едерске, што је подиже Давид, у првим годинама своје владе, и што се доцније назва кулом пастиревом.²

Оба два предања слажу се у једноме, а на име, да се на том истоме месту јавио Анђео пастирима и огласио рођење Христово.

Овај забачени споменик потсећа нас и на онај општи мир, што је, после великога крвопролића, наступио у дане Августа ћесара,³ трајао пуних пет година и био у истини весник доласка у свет моћнога »кнеза мира« — Христа. Све народности тада познатог света беху у миру, уједињене, под управом јединога поглавара — ћесара Августа, који се тиме користи, и заповеди, да се учини попис по свему царству.⁴

¹ Види: Ф. Фарраръ. Жизнь Исуса Христа, переводъ съ англійскаго. Москва, 1888. стр. 7.

² Види: Card. Alfonso Capocelatro. La vita di Gesù Cristo, II Edizione. Milano, 1888. рад. 29—31.

³ Мир је био најређа појава у историји дохришћанској, особито — историји римској. Од основања Рима па све до Августа, Рим је само два пута био сведок општега мира међу својим поданицима, и храм Нуме Помпилија (сада: Tempio di Giano Quirino) на брегу Квириналу, био је у знак тога двапут затваран: први пут за управе Нуме Помпилија; други пут — по свршеном другом пуничком рату, за конзулства Манлија Торквата и Атилија Балбе. Август беше срећан да затвори тај храм три пута: 725, 729. и 746. кад је срећно победио Германце, и по четрнаести пут примио титулу императора. Овај последњи мир трајао је 5 година.

⁴ За царовања Августова било је два општа пописа. Први је оглашен 710 године и трајао је врло дуго. Зенодор је пописивао источне провинције 21. годину; Теодот — западне, 29. год. а Поликлет је јужне земље пописао тек 742 г. од основ. Рима. Други је попис започет 746. г. за конзулства Марија Цензурина и Гала. Тада је изашла наредба Августова и за попис у Јудеји (Capocelatro. La vita di Gesù Cristo, рад. 26). Bougaud. Gesù Cristo, рад. 155. и даље.)

Међу разним провинцијама била је у ово време и Сирија с Палестином. Поглавар ових земаља звао се Сенције Сатурнин; али, царским изаслаником за попис наменован би, у овом крају Кириније,⁵ јер је овај посао тражио човека слободна од сваке друге, службене брига.

Кириније се прихвати посла са великом опрезности, јер синови Израљеви још се чврсто држаше традиције и старе деобе на племена, колена и фамилије, установљене Мојсијем а очуване у историји царства. Он заповеди, да се сваки упише у месту својих предака. — Попис се тицао свега становништва, оба пола. Дионисије аликарнаски пише о попису људи и жена,⁶ а Лактанције, у спису: »о смрти гонилаца«⁷ каже, да су се уписивали и дечаци и девојчице.⁸

Са висина гора Завулонових кренуо се на заповест Киринијеву и Јосиф назарећанин, за заручницом својом Маријом, кренуо се у Витлејем — град својега племена и место рођења својих славних предака. Око 140 километара пређоше они пешице, у крајној сиромаштини и с великим напором, и кад стигоше *дому Книгамову*,⁸ мрак је већ разастро био по земљи своју непровидну копрену.

Значајно је у историји и *место* где дођоше ови путници, и *дан* доласка њихова.

Место је то у старини названо са своје плодности: »кућа хлебова«⁹ или јеврејски *Витлејем*.⁹ Беше то град најлепше успомене и највећих нада Израљевих. Увенчан славом у прошлости, постаде он још гласовитији од пророка, који гледаше у њему будућу постојбину Месије — Цара над Царевима. Није било човека у Израљу, који би, долазећи у овај град, смео с ума стародревно, али свакоме добро познато пророштво: »Витлејеме Ефрато! Да ли си мален међу великим градовима Јудиним?... Из тебе ће изићи Вођ, који ће водити народ мој... Његово је порекло од почетка, од дана вечних.«¹⁰

⁵ Светоније, Флор и др. римски писци говоре о овоме царском изасланику и зову га Сулцијем Квирином. Свети Лука, у своме Јеванђељу, назива га Кирином. Кардинал Канчелатри, у делу напред поменутом (рад. 39) објашњава ову разлику имена тиме, што у грчком језику нема слова, које би одговарало латинском: **Q**; и што Грци у месту **Q**, узимају слово: **C**. То потврђује наводима из Плутарха и др. грчких писаца. — Bougaud, по писцима римским: Тациту и Светонију описује редом све дужности, које је отиравао Кириније у рим. царству од 742—759. год. (Види: *Gesù Cristo*, рад. 159).

⁶ *Antiquit. Rom.* IV 15.

смрти гонилаца« сведочи, да су уписивани били и

⁷ *De morte persecutorum* XXIII.

⁸ Тако се звала једна гостионица пред Витлејемом, код кладенца Давидова. По јеврејском предању, »дом Книгамов« је сазидан на истом месту, где је некада био дом Воца и Давида (Види о томе: Фарара: *Жизнь* J Хр. страна 11).

⁹ Витлејем је име двама јеврејским градовима, од којих један беше у племену Завулонову, а други — Јудиноме. За разлику, овај други Витлејем се назове »Ефрата.« У њему се родио Христос. (Види о томе: Schen-z-a, у *Kirchenlexikon*-у, II Bd. 535—540).

¹⁰ Михеј. V, 2.

Славан по себи, Витлејем беше још окружен споменицима, које је успомена освештала. На уласку у град, под палмама види се гроб прамајке Израљеве. Недалеко одатле је место, где је Давид од Саумила помазан. Ту је и кладенац посвећени Богу после победа Давидових; ту је и тајанствени водоскок — *fons signatus*, — дивни споменик из царовања Соломунова; ту је и затворени врт, толико оневани у »Песми над Песмама«; ту су рушевине стародревног Ровоамова града — споменика подељеног царства.¹¹ Свуд наоколо су места, где је Давид, пастир, цар и песник, с цитром у руци, спевао многе своје псалме. Укратко: све што беше у овој околини, коју видеше праоци, цареви и пророци, наговештавало је Онога, који се овде имао родити за спасење света.¹²

Јосиф и Марија касно стигоше у Витлејем, и нађоше толику масу искупљенога света, да за њих не беше места у гостионицама. Шта су знали радити? Сетише се Хеврона, који беше недалеко од Витлејема. И они изидоше из града на јужна врата, и упутише се у Хеврон. Но, осетивши велики умор од тешкога путовања, принуђени беху задржати се недалеко од градске капије.¹³

Земљиште око Витлејема бејаше бреговито, покривено вртовима. Ту се находило неколико пештера, што служачу за одмор путницима и за склониште стоци. Јосиф и Марија употребише једну од ових пештера себи за склониште.¹⁴ — У незнатном растојању од тога места, на висоравни (сада: Цебел — Фурендис), стајао је величанствени двор цара Ирода. Сиромаси, пролазећи туда могаху чути веселе песме и грозне узвике најамничке страже, која је силом оружја држала у покорности Иродове поданике.¹⁵

Назарећани стигоше у Витлејем у ноћ, између 24 и 25 *Casleu* месеца (нашега децембра). А ова ноћ беше пуна успомена за Јевреје. Она се славила у спомен победе Јудитине над Олоферном. Те исте ноћи, у доцније време, Јуда Макавеј осло-

¹¹ Јос. Флавия. Древ. Јудејскія II. X гл.

¹² Да је Витлејем место рођења Христова, у то нико није сумњао до Рена. Једини он пише, да се »Исус родио у Назарету, малом граду галилејском, који дотле ничим не беше славан.« Једини он налази, да је јеванђ. опис »легенда, доцнијега порекла«, и да је време рођења Христова непознато (Види: *Jésus*, par E. Renan, chap. I, p. 2. Paris, 1864, XI Édition). Али Рена не даје за све то никаква доказа што чини, да навод Ренавов остаје и даље као његово лично мишљење. Међу тим, одлични научњаци, који су као и Рена на лицу места (у Палестини) проучавали, предање археологију и т. д. не деле ни у чему његово мишљење. Довољно ће бити ако од ових писаца поменем најгласовитије: Енглеза Фарара, Француза Бугауда и талијанског кардинала Канчелатрија.

¹³ Bougaud. *Gesù Cristo*, рад. 161.

¹⁴ *Cançelatro Vita di G. Cr.* 29 рад. — Са овим мишљењем се не слаже у свему Фарар. У своме делу: »Живот Исуса Христа« (стр. 11) овај писац наводи, да је се Христос родио у пештери, али не ван града, него у пештери једне гостионице.

¹⁵ Фарраръ. стр. 11.

боди народ свој од тираније сирскога цара Антиоха, очисти јерусалимски храм од идола, обнови га. Беше то ретка свечаност, о којој Јосиф Флавije, јудејски историчар, овако пише:

»... у двадесет пети дан месеца Каслеја... зажегоше светилнике, учинише да се на олтару пуши дим од тамњана, поставише на трапезу освећене хлебове, и на новом жртвенику заклаше жртву паљеницу. ...

»И Јуда обнављаше приносе жртвене у храму за пуних осам дана... певајући Богу у част песме и псалме и учинивши народу весеље. А Јудејци, радосни од овога неочекиваног обновљења своје вере, установише за потомство закон: да сваке године у ово време, буде осмодневни празник. Ту установу држимо и данас, и зовемо ове дане »празником светила.« А овај назив дошао је како ја мислим, отуда, што смо у ово време неочекивано озарени били зрацима слободе.¹⁶ Сви градови у Палестини палили су ове ноћи светила доброты и милосрђу својега Бога; Талмуд је доцније установио, да те ноћи свака жива душа пева по 3000 пута »Алилуја«.¹⁷

Ноћ између 24—25. Каслеја учини се још знаменитијом. Христос, истинита светлост света, озари у ову ноћ сву земљу »озари свакога човека што дође на свет.« И ако беше Господар васпоне, Он се опет роди у убогој пештери. Овај Цар Истине, Овај Господар векова, нашао је погоднијим местом за рођење Своје мрачну пештеру, него сјајни двор; јер је и дошао у свет да покаже: да је пред Богом душа најмоћнијег господара то исто, што и душа последњега роба.¹⁸

У исти час, кад се родио Христос, код куле Едерске пастири су чували ноћну стражу око стада својега.

»И гле, анђеоски стаде међу њима, и слава Господња обасја их; и уплашише се врло.

»И рече им анђеоски: не бојте се! јер гле, јављам вам велику радост, која ће бити свему народу.

»Јер вам се данас у граду Давидову роди Спас, који је Христос Господ.

»И ето вам знака; наћи ћете дете повито, где лежи у јаслима« (*Јеванђеље од Луке IX, 12*).

А пастири застадоше пренеражени од виђења, од необичне светлости и од гласа анђелова. У чуђењу осећаху и пријатну утеху. И докле још стојаху тако, уједини се с анђелом множина блажених духова, који хваљаху Бога и велику тајну, певајући: »Слава на висини Богу, на земљи мир, међу људима добра воља!

Пастири се тада кренуше у Витлејем да својим очима виде чудо, што им се објави са таквом славом анђелском.

¹⁶ Древн. Јудејска, XII кн. VII гл. Јосиф Флавije живео је у првоме веку, и ратовао око 70 год. по Христу, кад је Јерусалим разрушен од Римљана.

¹⁷ Сарсеплато, pag. 33.

¹⁸ Фарраръ, стр. 11.

Наскоро се очима њиховим, пуним ватрене вере, показа остварено анђелско казивање. У убогој пештери опазише они Јосифа и Марију, где завија у пелене новорођенога Спаса. И видеше у крајњем унижењу Онога, Чију величину већ познадоше преко анђела; видеше Цара векова, коме и небеса и земља наменише своје даре; анђели — песму, небеса — звезду, мудраци — даре, земља — пештеру, пустиња — јасле, а свет — матер Дјеву! Видеше Цара над Царевима у његовом уласку у свет! — И дело истине засија у душама пастира, и небесни сјај озари верна срца њихова. Они падоше ничице и поклонише се својему Спаситељу, — Цару душа, Који у пештери нађе палату, у пеленама — порфиру, у јаслама — престо!....

С. М. Веселиковић

НА БОЖИЋ

Ноћ на земљу давно пала,
Људи пали од умора,
Сан их грли док их сутра
Не пробуди рана зора.
По небу се месец шета
— А небо је све у сјају —
— Дижите се грешни људи,
Небеса се отварају.

Христос се рађа, да спасе људе,
Да сине зора новог доба,
Да буде мира, да правда буде,
Да падне мржња, завиет и злоба.
А старо стање науком руши,
Доноси љубав...
О, грешни људи, па је л' све оно
Што је на земљу Спаситељ дон'о
У вашој души?...

Да ли свака душа савест своју слуша?
Да л' се Богу правде и истине клања,
Ил то новцу чини и за новац гања?
Да ли туђа беда свакога заболи?
Да л' и чини добро ко се Богу моли?
Да ли јоште јачи слабијега тлачи?

* * *

Завонише звона, сину зора плава,
Целоме се свету Божић оглашава,
Молитва се небу од толиких пење,
Цео свет прославља Христово рођење.
— Родио се Христос! Чуј и ти у двору,
И ти што се мумиш за насушну кору;
Ти гладов'о што си, да сад имаш јести
Са својима Божић да можеш провести,

И ти што гладоват' никад ниси мор'о
Што ти Божић беше сваког дана скоро...
Родио се Христове!...

„Јест, Христове се роди данас
Ког свет цео свуда слави;
Ал' још нису овај данак
Прославили људи прави.
Тек кад што је Христове рек'о
Испуњено свуда буде,
Тек кад време — скоро време
Роди друге — праве људе, —
Онда ће се — не овако
То ће много боље бити —
Онда ће се к'о што треба
Овај данак прославити...

Шабач, 1897.

Влад. Станимировић.

СТАРИ САМАЦ

(БОЖИЋЊА ПРИЧА)

Шуми, хуче, звижди, бурни децембарски ветар;
колутају се праменови крупнога снега; а мраз све
јаче стеже као да наговештава да се ноћ ближи.
Врапци се шћућурили на стрејама, замишљено гледе
преда се и по кад кад тужно зацвркћу.

У то доба промаче улицом стари самац, го-
сподин Мика; отресе обућу пред вратима своје одаје
и уђе унутра.

»У — ху, ала је зима«, рече он полугласно, и
задовољно погледа на загрејану пећ. За тим скиде
шубару и зимски капут; протрља руке и приђе про-
зору. Добовао је неколико тренутака прстима по
замрзнутом окну и онда седе крај стола.

»Ја, баш мраз!« поче он да разговара сам
са собом и набра обрве. »Ал' није се ни чудити;
ту је и Божић. Ал' гле, збиља — ја и заборавио,
па вечерас је бадње вече. За то ли је стара веш-
тица запалила кандило?! Е, честитамо, господине
Мико, честитамо. Честитамо вам педесето бадње
вече; у здрављу да још толико дочекате!«

И као да још хтеде да се тако сам собом за-
бавља, али му поглед нехотично паде на огледало
и он устаде. Нешто неодољиво вукло га је огле-
далу. Провуче прстима кроз разређену косу; по-
глади дугу браду; зави леви брк и, више клањајући
се, приђе огледалу...

Бледи сутон мразовитога вечера падао је кроз
прозоре и мешао се са руменом светлошћу, коју
је кандило из угла расипало. Господин Мика за-
гледа се у огледало. И ако се јутрос чешљао на
огледалу, сад му се нехотично наметну мисао: је
ли он то?... Ова рејава коса; ова проседа брада;
ово набрано чело; ово?... Он се трже и одступи
од огледала. Нешто тешко осети у грудима и стаде

ходати по одаји крупним корацима. Јест, он је то...
А у мислима својим види себе у двадесетој години.
Ни браде ни бркова. — Слика се мења, и он се
виде у тридесетој години! Дуга црна брада, лепо
пуни бркови. — Четрдесета. Озбиљан човек, са две
три седе. А педесета?

Врата шкринаше и на вратима промоли се
чупава, седа, глава. Ту је служавка господина Мике,
коју он тако радо називаше »вештицом.«

»Молим, покорно, је ли по вољи лампа?

Господин Мика и не погледа је.

»Донеси!« промумла.

У брзо је донета лампа и док је господин Мика
ходао по одаји суморно расположен, »стара веш-
тица« нешто тражаше по столу.

»Шта то тражиш?« запита је он после дугога
ћутања и застаде.

„Молим, јесте нашли.“

»Јесам«, одговори он нервозно, а за тим до-
даде: »А шта?«

»Једно писмо, ту је било на столу?«

Добро, иди!«

Старица оде, а он диже са пода једно писмо,
распечатати га и седе крај стола. У писму га је неки
стари друг позивао да Бадње вече проведе код
њега »у породичном кругу.«

Господин Мика прелети писмо лаким погледом
и заста замишљен.

»Породица, породица! А шта је то породица?...
На пример, жена, деца; и на пример унуци. Па,
на пример, једно је болесно, друго се кревели, а
жена виче на куварицу што јој је кунус загорео.
Глава ти пуца и ти мораш да трпиш. Шта ћеш!
Имаш породицу!.. Али, ја, хвала Богу, немам по-
родицу.«

И он устаде.

»Него имао сам и ја породицу. Имао сам оца,
матер и био сам дете. Их! Боже па кад овако дође
Бадње вече! Силне моје радости! Пун сто меда, ја-
бука, ораја смокава; па мајка, Бог да је прости,
разбацује сламу по дому и квоче, а ја се ухватим
њојзи за скуте, па: »пи«, »пи«, »пи!« А шта је то
»пи,« »пи,« „пи!«? То је пиле! Дакле, господин
Мико и ви сте некад били — пиле? Јест, дете, то
је пиле! А и ја сам био дете.«

И он и опет седе и налакти се на сто. Дотле
незнани осећаји подузеше га и изазваше низ бур-
них мисли.

»Да, тако је то! Мој је отац имао деце, а ја
немам! А за што немам? За то што се нисам оже-
нио. А за што да се и ја као и мој отац не оже-
ним? Нисам хтео! А што? Будалаштина!... Ето, шта
ми вреди овако самовати! Боље је да ми сад де-
сеторо пиште уз уши, него што овако седим као
пањ... Лепо мени говораше покојна тетка Синђа:
»Море, дете, што се не жениш док ти је време?«
А ја њојзи: »да је добро оженити се и Бог би имао
жену!« Како сам радио, онако и патим! А да сам
се оженио — моје лепе среће! Сад би, на пример,
имао троје деце. Хајде, нека се једно зове Панта,

као и мој покојни отац; друго Даринка; а треће Милан. Па Панта пише, на пример, пропис; Даринка прави лутку, а Милан легао на патос па се ваља као мала гица. У том, ето, из кујне и моје домаћице. Упртила свежањ сламе, па виче »кво, кво, кво«; а деца потрчи њојзи, па »пи, пи, пи!« Милина у Бога! Да се растопиш! Па после сви заједно вечерамо и онда певамо: »Рождество твоје...«

У једанпут, као неким чудом искрсоше пред господина Мику троје дечице; а за тим се цела одаја напуни од вике: »тата, тата!« Господин Мика се прекрсти. Шта је то сад?

»Чији сте ви мали?«

»Твоји«, одговори најстарији мушкарчић. »Ја сам Панта, ово је Даринка, а оно Милан! Зар нас, тата, не познајеш?«

»Ама, идите, децо...«

»Хајде, зове те мама на вечеру. Од кад те чекамо! Вечерас је бадње вече!«...

»А које ваша мама?«

»Јелица!«

Господин Мика зинуо од изненађења. Јелица? А ко је то Јелица? Да није, на пример, ова удовица преко пута? Бога ми, баш она! А враг један, једнако се успија преда мном, а неће да каже да ми је жена! Једанпут ми је, чини ми се, и намигнула... Јест, баш намигнула, а ја само трепћем. Ах, баш сам чудан!. Онаква женска! К'о луче.

Таман господин Мика тако размишљава, а од некуд се пред њим створи његова Јелица. Баш главом она удовица преко пута.

И Јелица му приђе, нежно га загрли и тихо прошапута:

»А што си се ти тако замислио? Вечера је готова; хајде, деца чекају!«

Није говорила, него је гукала.

Господин Мику прође хиљаду жмараца. Да хоће и да га пољуби, полетио би чинило му се.

Устаде, узе је под руку, па се кренуше у трпезарију. Све газе по некој слами, а деца за њима вичу: »пи, пи, пи!« А около као неки анђели, па се смеше.

Дођоше до стола. Пуши се посна сарма; разлева се мирис пржене рибе; а на столу, баш око кандила, пуно ораја, јабука, сувих шљива, смокава и шта ти свега нема. Ту је и божићња воштаница; удибила се на сред стола као сељачка млада.

»Е, деде, ти Панто, прочитај оченаш!«

Панта се уозбиљи и прекрсти руке на груди. »Оче наш, иже јеси...«

Кад се сврши молитва онда ће рећи господин Мика:

»Е сад децо, да учинимо још нешто по обичају. Овако је чинио и мој отац.«

И он узе четири ораха.

»Во имја оца...«

И баци један орах у прочеље.

»И сина...«

Баци други орах у зачеље.

»И свјатаго духа...«

Али како заману пуче нешто као гром, и господин Мика нађе се на патосу, а крај њега лежи изломљена столица...

Он протрља очи и погледа око себе. Где је? У својој старој самачкој одаји. Ено постеле, ето стола, ено пећи. Друго ништа.

»Дакле, све је, на пример био сан!«

И он устаде и тешко уздахну. Дође му да се заплаче, али га лати једна мисао и он се осмехну. После се уозбиљи, замисли и најпослед климну главом.

»Ово је бојски прст, видим већ. На пример, још није доцкан.«

За овим журно обуче капут, навуче шубару на очи, наби капуљачу и с врата викну:

»Марто, вечерај ти сама. Ја одох преко пута код Јелице. Од сад нећемо ни ја, ни она самовати!«

»Стара вештица« погледа га испод ока, прекрсти се промрмља:

»Буди Бог с нама, шта му би под старост!«

Милорад Ј. Мишровић.

ТИМУР

— МИРЦА СХАФИ —

„Ко рушећи себе диже,
„Срама, клетве бере плод, —
„Гнев Божији њега стиже,
„А проклиње људски род.“

Тимур слуша речи ове,
Разлеже се песме звон,
И песника себи зове
Пред залаћени, крвав трон.

И песника пред њим ево,
У Тимуру бесни крв:
„Ја сам чуо, шта си пево, —
„Каје ли се ропски црв?“

„„Да се каје? А са чега?
„„Песма ми је бојски глас.
„„Хоћеш живот? Ево њега,
„„Над њиме ти стоји власт.

„„Та и дивљи тигар уме,
„„Да учини жићу крај;
„„Ал зар Тимур не разуме
„„Путе славе и њен сјај?““

Смућен Тимур речи слуша
И пружи му прстен свој:
„Иди“, рече, „гнев ме куша,
„Да угасим живот твој.“

Ал та песма њега гони
Дању, ноћу, кров сав век,
У ушима увек звони
Песникове песме јек.

„Ко рушећи себе диже,
Срама, клетве бере плод;
Гнев Божији њега стиже,
А проклиње људеки род“.

М. П.

ПЕСНИК

БОЖИЋНА БАЈКА

— Наталија Ештрут. —

Било је бадње вече.

»Гле, како пада звезда!« рекоше људи.

Али то не беше звезда, то је био »Божић бата«, који на земљу слеташе.

Он је лебдео од прозора до прозора и завиривао у собе, јер је волео знати, шта управо људи сада желе. И он је чуо чудновате ствари.

Једна млада девојка седела је и гледала у ноћно небо. »Ах!« уздисале су ружичне усне, »кад бих само знала, шта је то љубав! Да ми је да познам ту слатку, преслатку загонетку, коју ми отац и мати не могу разрешити и о којој ми нико не уме доста да каже!«

Божић се осмехну и одлете даље.

Младић неки наслони зажарено чело на руку.

»Ја сам заробљен у ограниченим односима и приликама родитељског дома и ове паланке; моја горућа жудња тражи одушке! — Ах, дајте ми парче света, великог, туђег, шареног света! Покажите ми, како је у тој ширини! Дајте ми огледало, које показује истински живот.

А сребрна криоца однесоше даље Божић бату.

Једна болесница уздисаше у својој постели:

»Ах, дај да заборавим своје јаде! учини да се још који пут насмејем и зарадујем!«

Други опет:

»Ја сам усамљен и остављен, ах, дај ми људе!

Људе ми пошљи у моју бедну, тиху избицу, људе, које ћу моћи волети!«

Лагано одлете Божић снујден даље. Како да испуни све ове чудне жеље?... У том спази још последњу светлост иза једног прозора. Он погледа унутра. У соби је седело људско чедо и писало — писало — писало. Око његове главе распростирало се неко светлосно зрачење, то је био пламен генија, који је иза чела горео. Око њега лежаху многе, многе књиге, које су створене вредном руком. Ту узвикну Божић од радости, јер је нашао био, што му је требало. Брзо покупи све лепе књижице и разасу их благосиљајући на све стране. — Као светле звезде падаху оне под свачије божићње дрво.

Тиме беху све жеље испуњене. Девица је уздрхтала срца читала слатки псалтир љубави; младић је ишао за песником узвишеним полетом духа

у широки свет и живот; болесница се смешила са сузама у очима и заборави своје болове; а усамљени не беше више сам — многе миле, драге појаве створише се око њега у његовој собици.

А песник је стајао са блаженим осмејком пред накићеном јелом и захвално уздизао руке небу. Његов благослов пратио је књиге његове, и ма где их која рука прелиставала, извија се лагано његово: »Божја помоћ нека ти буде!«

Ј. У.

ГАСТРОНОМИЈА

ОД

РУДОЛФА ЛОТАРА

Има једна наука о којој се не говори, има једна вештина, којој се не указује довољно поштовања. И ипак кухињска наука игра велику и одличну улогу у домазлуку културном, јер вештини једења захвални смо за богата и славна уживања. Неблагодарност модерног човека иде још даље. Она не даје апостоли ове науке, мајстору ове вештине, *кувару* пристојан друштвени положај. У последње време много је се спорило против социјалних предрасуда и зашто нико није кувару покушао да „спасе“? Надајмо се, да ће му се ускоро ослободилац наћи, који ће му отворити врата салона, који ће државу учинити на то пакљивијом. Колико би се добра учинило, подизањем виших куварских завода, дељењем стипендије и диплома, достојним признањем правих заслуга и подизањем укуса код људи. Истинска велика дела не потребују државне потврде. Па и у кујни има бесмртности. Карл Сандвич (под Борјем III); Принц Субиз (слава његовим овнујеским котлетима); Бешамел, Гримо де ла Рејнијер, Александар Дима и остали срчани изналазачи у царству Гастрономије, задобили су ту бесмртност. Преда мном је велика књига, броји хиљаде страна, збијених и у два ступца подељених, и у којима су наслови свију књига, у којима је писано о гастрономској науци и вештини. *Габријел Викар**) је ову „Bibliographie gastronomique“, овај пантеон кујне издао, а један фини пробирач *Пол Гинисти* написао је предговор за ту књигу. Не треба мислити, да је ређање ових наслова и имена, сувопарна лектира. Из сваког ред: провирује топао мирисан задах ових столова, за којима су седели пре толико векова философи виљушке; збиља уживајући. Број ових одабраних све је мањи. Јер за кухинарско уживање потребује времена и мира, безбрижна глава, ведро расположење и добар желудац. То су ствари које је тешко створити, много теже, од најскупоценијих делова најизреднијег ручка. Заиста, данас се једе у Паризу и Бечу, у ова два центра добре кујне, боље но ма где, и ма кад. Али времена су прошла кад је вештина паметно уживати у јелу, била у полету и угледу. Тиме се не

*) G. Vikaire, „Bibliographie gastronomique“. Avec une preface de Paul Ginisty. Paris. P. Rouquette 1890.

каже да су заступници ове вештине изумрли. Две скоро изашле књиге, којих нема у „Библиографији“, дају за то најбољу сведоштво. Једна је енциклопедија модерне вештине једења. Наслов јој је: „La vie à table à la fin du XIX siècle, саставио ју је достојан последоватељ Брина Саварена, *Chatillon Plessis* (1894). Друга не иде тако далеко, и више је писана за лајике но за оне који су искусни у Гастрономији, али показује еклектичан, хармонички укус, написао ју је Немац *Емил Вајсентурн**). Она се зове „Вештина једења“, и бави се више добивањем и разумевањем уживања у јелу, но тајном њиховог справљања и развића. Разлика између обе књиге очигледна је. Први се бави најтачније са мером, временом и смесом, и стоји на становишту учитеља, који ученику казује све што зна. Разуме се, да и ту има својих тешкоћа. Све се може по написаном учењу радити, само јело не. Пре ће се научити језик но кување. Ту одлучује тренутак. Па и он је незнатан, ако се нема правог инстинкта, који ће ватру час увећати час смањити, који велике смесе без муке, и мере потревљава, који разуме језик кључања и врења, који зна шта се дешава у затвореним лонцима, шерпама, тигањима. Овај инстинкт је ђеније куварев. Он је човечанству спремио неколико часова непомућеног уживања, што сви ђенији не могу о себи рећи. Вајсентурн више је у трапезарији но у кујни. Он описује јела за оне што једу, а не за оне што справљају, он пробавља дуже на начину како се најцелесходније подељује и узима, но на вештинн како се јела справљају.

У основним принципима; у највишим законима Гастрономије оба су дела једнака. Један од ових закона прастари је закон. И како се често о њега грешило! „Не најести се, то је почетак здравља“, казао је стари *Лујџи Корнаро*, наговештач мудре, дијететске вештине живљења, који је умро у 99 години, 1566 г. у Падови, и чију је слику Тацијан насликао. И сви који расположени за сто седају, треба себи да кажу: помислите на будућност! Помислите на сутра! Како ћете изгледати сутра при доручку? Никакав гурман (пробирач) неће толико јести, да већ отупи и изнемогне, и да му се дух скрха под теретом уживања. Дух мора после ручка да буде окретљивији, живљи, саопштљивији, он не сме — као што се често дешава и да се концентрише у црној кафи и цигарама. После ручка, а не за време ручка, дух треба да покаже своју гинкост, претпостављајући, да је има. Разговорни сусед, брбљива дама, весели приповедач, заљубљени суседи при столу, знају мало или ништа о ономе што им се приноси. Зналци пак ћуте. При столу мора јелу бити усредсређен сав интерес. То је такође узрок, зашто се при улепшавању совре, не сме бирати јако миришљаво цвеће. Мирис цвећа, и мирис јела, мора свако за се да се ужива. Они утичу једно на друго тако, као кад би се две песме слушале у једно исто време.

Сам јеловник треба читаоца да привуче, он треба да му пружи што читалац воли, нешто ново, и у свом саставу јеловник треба да звони, као каква лепо удешена строфа, па ипак и у њему се нађе по који по-

грешан стих, често има рђавих сликова, прелаза као преко бундева, општих места које човек од укуса радо избегава. И као што најлепша песничка реч, кад се често и без смисла употребљава, постаје отрцана фраза тако и најлепше јело — замисли младицу са мајонезом! — кад се често понавља, постаје отужно.

Као опера што се почиње увертиром, тако и јеловник почиње супом. Нузгред да речем, ја нисам тако одушевљен за Вагнерову инструментацију ове увертире. Овде снага лежи у простоти. По Шатилон-Плесису супе има неколико хиљада врста. Какве ретке чорбе морају ту бити. Ја се сада опомињем са грозом оне супе од пива, коју ми је за време мога ђаковања у Јени два пут недељно ручак загорчавала. У колико је мање — по мом немеродавном мишљењу — пиво згодно за супу, у толико више вино може да се употреби као интересантан мотив. То се најбоље зна у Русији, где се супи нарочита пажња и вредност поклања. У Русији игра риба велику улогу у чинији за супу. Врела супа која са постепеном врелином додирује нешта, и са својом топлоћом губи своје зачине, има такође своју нарочиту појезију, која се још ни једном њеном биографу није читавала. Пара која се из отворене чиније у вис диже, изгледа ми увек, као пламен на огњишту што је символ домаћег мира. И ко старачким очима блуди за вијугањем дима, извесно се сећа тада детињства, и с нестрпељивог клопарања са кашиком, и прекорног погледа материног, која озбиљно и љупко са великом кашиком пуни тањире један за другим.

После супе долази риба, такав је обичај. Шатилон-Плесис и Вајсентурн не могу довољно да се напричају о тајнама њеног справљања. Па тек велике мистерије сосова. Ко ће испитати њихово зашто? Ко ће о томе одлучивати, да ли уз рибу иверак иде „креветек“ сос, уз младицу сос од купина, а уз штуку, сос од сардела. Ко ће правично да упореди холштајнског шарана са дунавским шараном? Где је пастрмка најбоља? Њих је *Шарл Монзеле* класички опевао. А он извесно није био у Салцкамергуту. И кад његове стихове како тако преведем на српски, не могу се сачувати од оправдане сумње на потпуну тачност.

Пастрјке река, пастрјке језера,
Пастрјке Ала, Пиренеја,
Дивне рибе, ја вас благосиљам!
Али ја знам кршне престоле,
Где наше краљице станују:
Слава вама пастрјкама из Мон-Сениса.

Појезија више заузима места у кујни, и кујна у појезији, но што се обично мисли. Она је у свима временима давала песничке кујнске шефове, а куварских књига у стиховима, има легијон, јеловник у везаном слогу, није само *Теофило Готије* певао. С друге стране кухинарско одушевљење многом је песнику дало лиру. Томе се не треба чудити, јер управо песник, са изостреним чулима, и префињеним осећајима, има највише способности за гурмана (пробирача). Обичне људе филистере, људе без мисли и осећаја, са тазе милијонима узалуд ћете тражити за столом пробирача. Сваки не може бити пробирач. Као свака вештина, тако и веш-

*) Die Kunst des Essens. Berlin Hugo Steintz 1894.

тина једења изабраном је још у колевци дошла. У сваком добу, увек је био круг одабраних, одличних духова који је традицијама Гастрономије био позван да је чува. Доказ за такво благородно осећање био је увек тај што је на њиховој трпези вајна политика ђутала, свађа раса, борба народности, предавала се пред ножем и виљушком. Кујна је интернационална, и — куражни смо да кажемо — интерконфесионална. Енглески ражањ, и француски роштиљ, слажу се изванредно, мађарска, српска, руска, талијанска народна јела освојила су свет, и због својих победа нису се никад завађала. И пред кухинарским предањем изабраних народа, пред оним јелима, којима је Хајне одушевљене поздраве слао, мора и мрзовољни антисемитизам да занемари.

При справљању меса, сваки народ, готово би се могло рећи, свака варош има свој особити начин. Кувана говеђина (где се боља може наћи но у Бечу?), и бифтек понос Енглеске, то су велике унакрсне тачке, тих начина. Вајсентурн даје Палму Бифтеку à la Nelson „динстован“ у путеру са црним луком и кромпирима у затвореној шерпењи затим печен, и у истој изнесен. Бифтек је велика сила. Ко би то спорио? Али то не треба да нас заведе, па да му признамо хегемонију у кујни, као што то неки чине. При трпези мора се свему његово право и његова вредност да даде. Чак и оне што нам изгледа страно не смемо багателисати. Нама нпр. изгледају астурске, шећером, посуте шунке, спремљене са сирупом, тако чудновате као младица са салатом од краставаца. И ипак оба ова јела имају своје безбројне пријатеље. Сваки је гурман толерантан до крајности, изузимајући случаја, који се тиче рђавог куvara и рђаве кујне, и тада му не треба замерити, ако се његова крв узбуни.

Свакојачко, има и тугаљивих питања о јелу, чија су откривања у стању да раздраже и најмирније расположење пробирача. Две такве теме за дискусију расправља најтемељније Шатилон-Плесис. А то су питања првенства. Шта долази раније поврће или печење? У Инглеској и Немачкој служи се обоје заједно, у Француској долази поврће тек после печења, и то је тачније. Иначе би поврће дошло у опасност, да спадне на орост „гарнирунг“, после јакних меснатих јела долази благо поврће, што је за неспе пријатан одмор. И као готово неисцрпни мајдан, благих и финих трпезних уживања, јавља нам се биљно царство. Нузгред да напоменем овде једно изредно јело које је у својој мађарској домовини веома омиљено и на гласу: то су црвене паприке са месом и црвеним патлицима, и „динстовано“ у сосу од патлициана. Ко не зна све дражи Арнишака, ко је проникнуо у све мистерије тримфли, тајне које се свршавају у баснословном трифл-сладоледу (Glace aux truffes)?

Друго питање првенства тиче се сира. Долази ли сир пре или после *слаткиша*. Ту се морам са Шатилон-Плесисом озбиљно да препирем. Начин на који он ову важну ствар решава, он меша истину са лажу. Он вели: Сиром се свршава јеловник. Прави ручак се свршава поврћем (варивом) слатким, посланица је један прилог, додаток. Следствено сир долази после поврћа, а пре слаткиша. Непобитно је, да је сир најдостојнији да се њим заврши ручак. Али са поврћем прави ручак не свршава се, него са „тестом.“

Интересантно је доказивање Шатилон-Плесиса како разлаже мењање укуса код дама, тако дама од 10 година најволи: зелене јабуке, чоколаду, савијутке с пеном, купине; од 20 година „Crevetten“, шампањ, бонбоне, сладолед; од 30 година: остриге, паштете и брескве; од четрдесет година: пилиће, јаребице, јагоде, шљиве, бело бордо вино; од 50 година: умокце, рибе, крушке, грожђе и старо бордо вино. Зар у овом „садржају“ није скривена цела историја душе женине? И што је чудноватије: нигде се жена боље не познаје но при трпези, ту светле све њене добре особине, а зле се не могу да сакрију, ту се испољава њена доброта, њена грација, памет, умешност и свирепост. Ту показује она своје зубе. Брак се једва може оценити, ако само видимо мужа и жену при трпези, ту има месташце и за психологију.

Свака вештина и наука радо служи Гастрономији. У великом кувару скривен је хемичар, лекар, и прави сликар, а у великом Гастроному опет прави мудрац живота. Јер око јела обрће се дан и живот, и ко је философију живота потпуно испитао, сто пута је паметнији, да нас све може поучити.

ПРЕВЕО Ω

КЛАУДИЈИНА ЗАКЛЕТВА

— КОРДЕЛИЈА —

— Зашто ти никад не идеш на игранку, Клаудија? Кад нећеш ти тако млада, лепа, богата, онда ко ће? — говораху јој њене познанице.

— Оставите ме, молим вас — одговараше им она — не волим да идем на игранке.

А што да не одеш који пут? — говораху јој пријатељице.

— Молим вас, не наваљујте непрестано, — рекла би им она; треба да знате да сам се заклела, да никад не крочим ногом на игранку.

— Лудорија! А сме ли се знати шта је дало повода тој заклетви?

— То је доста дугачка историја; па онда тако је тужна, да је не треба причати сад за време месојеђа.

— Хајде, причај нам је, слатка; сад смо радознале, да чујемо узрок због којег нећеш да идеш у друштва, у којима би била једна од најлепших украса.

— Кад баш хоћете, учинићу вам по вољи, те ћете видети, да сам у праву.

Све се спремише да је пажљиво саслушају, а Клаудије поче:

— У првим годинама свог брачног живота страшно сам волела балове; с тога сам ишла на све забаве и проводила се до миле воље. Атилно је још био врло мали, те сам га зарана метала у постељу, а за тим одлазила на забаве.

Беше то баш једног месојеђског вечера. Мој малишан, коме је тада било три године, није хтео да рано легне. Све је скакао од радости, кад ме је видео у бал-

ским хаљинама и уживао је гледајући ме како се спремам за забаву. Да сте га само видели како беше умилњат, кад ме је гледао својим очима и кад ми је, пошто сам се потпуно обукла, рекао: „Како си лепа, мамице моја!“ Својим ручицама хватао се за скут моје атласке хаљине, и пропињао се да ме пољуби у гола рамена; за тим ме је пољубио у уста и назвао ме својом лепом, добром и драгом мамом. Он ми је додавао гривне, цвеће, прстење, и говорио ми да је он моја собарица.

Бејаш лепо обучена, и пре но што се кренух на забаву, обасух небројним пољупцима свог синчића; препоручих му да буде добар и послушан, и да иде у постељу, коју му беше распредила Лујза, наша собарица. Лујзи пак препоручих да га не оставља ни један минут сама; већ бејаш изашла, па се опет вратих, јер се сетих да сам лампу оставила на једном столу застртом чаршавом, те је склоних одатле, страхујући, да би Атилио могао да повуче чаршав и обори лампу. У опште била сам врло пажљива и старала сам се да ништа не заборавим, да бих се могла осећати мирна. Кад сам већ излазила из куће, мој синчић ме је испратио до врата и рекао ми: „С Богом, мамице, проводи се добро, и врати се брзо.“ Ја га обасух многим пољупцима и отидох; али оно његово лепо лице, што ме поздрављаше и она уста која што ме љубљаху остадохме ми дуго у памети. Међу тим дођох на играчку, која је била сјајна: дворнице пуне цвећа и светлости, госпође све елегантне и пуне сјајног накита, права чаролија. После неког времена, у вртлогу игара, бејаш заборавила на своје детенце, за које сам у осталом могла да будем безбрижна, пошто сам га поверила Лујзи, која толико времена код нас служаше. Осем тога знала сам, да моје чедашце у то доба већ у велико спава.

Игранка ми се јако допадала; у то време била сам у пуном цвету своје младости; имала сам тек двадесет година, те сам се проводила као каква девојчица.

Била сам рада да на забави останем до ујутру, али мој муж био је то вече мало уморан, те се вратисмо кући у три сахата по поноћи.

Како се изненадих, кад у повратку, спазих цео наш стан осветљен, ма да млађима бејаш наредила да нас не чекају. Потрчах уз степенице колико сам год брже могла, страхујући да се није шта догодило, и уђох у стан као без душе. По свима собама гореле су свеће и владао неред.

— Шта се десило? — повиках кад сам ушла у своју спаваћу собу.

У сусрет ми изиђе собарица сва бледа, дршћући, мрмљајући неке испрекидане речи.

— Та за име Божје, говори! — повиках. — Шта се догодило? Мој Атилио, где је моје дете?

— Оппростите, госпођо, — проговори на послетку Лујза, — пао је и повредио се... али врло мало... тако вели доктор.

Шта! моје дете се повредило, док сам ја била на забави, и зват је и доктор? Не дадох јој ни да доврши већ јурнух као ван себе ка Атилијевој колевци.

Да знате само какав ми се призор указао пред очима! Мој син, сав пребледео, с увезаном главом, и с мрљама крви на покривачу.

„Атилио! — зовнух га, — Атилио!“

Одговори ми јауком. Верујте да сам у том тренутку била као луда.

Мој муж је био мирнији. Он је тражио, да му испричају како се десила та несрећа.

Праву и потпуну истину нисам могла никад дознати. Ствар је у главном била у томе, што га је собарица оставила часком и отишла низ степенице, да се можда разговара с вратаром, а он, пошто је био сам, пошао је за њом, па потрчавши низ степенице пао је и ударио се у главу.

Лујза, кад је чула његов плач и јаук и сетила се шта се догодило, потрчала је к њему. Представите себи како јој је било кад га је затекла више мртва но жива! У очајању зовнула је једну сусетку да је упита шта да ради; ова јој је световала, да пре свега зове лекара. Лекар је одмах дошао и између осталог рекао, да је непотребно да ме узнемиравају на забави, пошто ја иначе не бих ништа могла помоћи; за тим је казао да ће он сутра доћи да види како је детету. Међу тим наредио је хладне облоге и препоручио Лујзи, да га ни за часак не оставља.

Ја нисам знала где ми је глава, била сам у очајању, чупала сам косу и плакала; кривила сам себе што сам оставила своје дете, и горко сам се кајала. Говорила сам да жена, која има деце, не треба никад да их оставља, па да иде на забаве. Једила сам се на себе што сам била тако фриволна и ђудљива, што сам тако лудо водела забаве. Мој муж покушавао је да ме умири, али тиме је чинио горе,

Целу ту ноћ остала сам у балској хаљини с погледом управљеним у лице свога детета. И те ужасне ноћи заклек се, да више нећу ићи на забаве.

После неколико дана проведених у немиру Атилио је, благодарећи свом чврстом телесном саставу, потпуно оздравио. Више пута рекао би ми својим умилним гласићем:

— Знаш, мама, кад други пут будеш у атлаској хаљини ишла на забаву, ја више нећу ићи сам по степеницама, јер ћу се убити овде.

И показивао је главицу. Ја бих га чисто јела пољупцима.

Од тада сам одржала своју заклетву и нисам више ишла на забаву.

— И ти си баш одлучила, да никад више не идиш? — рекоше јој њене пријатељице. — После двадесет година та одлука не мора имати важности. Па онда твој син је сада велики.

— Па добро, — одговори Клаудија, — кад већ толико наваљујете, дајем вам реч да ћу опет ићи на играчке.

— Једва једном!

— Да, али у друштву мога Атилија. Сад му је десет година; још пет или шест година, па ће и он моћи ступити у друштво. Тада ћу се ја с њим дивно водити. Знаш да ће изгледати смешно кад будем долазила на забаве, а можда и на играчке са сином, који ће ми моћи бити vis-a-vis у некој контра игри, али шта ћете? Свак има своје разлоге. Нека свет говори шта хоће, али ја тако мислим.

С ТАЛИЈАНСКОГ
Мух. Добрућ.

„КЊИГОКРАДЦИ“

Нема тога библиофила који се неће с нама сложити, да су лица што „узимају књиге на читање“ у свима временима била највећи упропаститељи библиотеке. Ни мишеви, ни мољци нису тако опасни, као ти невини и често добродушни пријатељи и познаници. „Идите књиџарима!“ дао је изрезати на вратима своје библиотеке чувени талијански научар Скалигер, који је живео у XVI столећу. — „Нека ђаво носи свакога ко тражи књигу на читање“ — могло се читати, између осталих изрека на вратима кабинета уметника де-Мутјера у Лувру, за доба Лудвика XIII.

Оваку срџбу према онима који моле „на читање“ исказивали су сопственици књига не само из егоизма и своје врсте саревњивости коју осећају при давању својих драгоцености у туђе руке, но гдекад просто од страха да се тако мало по мало не лише и целе своје библиотеке. Врло је чудновато, како се свуда олако сматра присвајање туђих књига, као да књига није сопственост као и све друго. Али ипак, држимо, да ће се наћи доста госпде, која ће бити кадра да се сложе с нашим мишљењем, да „крађа књига у ствари и није крађа, само да их после не продају.“

Сигурно је такво мњење имао и римски папа Иннокентије X, кад су га још знали само као прелата под именом монсињора Памфилија. Једном се он појави у Паризу у пратњи кардинала Барбарини, који је био код француског краља папин легат. Пошто је прегледао знаменитости Париза, кардинал посети између осталог и Лувр. Кад се је он одмарао у кабинету де-Мутјера, Иннокентије, који га је пратио, примети на уметникову столу раскошно лондонско издање — „Историју савета тридесеторице.“ Улучив згодан тренутак, он брзо зграби књигу и сакрије испод мантије; али де-Мутјер, који је био маленог раста а необично бистрог погледа, примети маневар прелатов и, ван себе од љутине, изјави кардиналу, да је веома почаствован његовом посетом, но да му је јако жао, што у његовој свити има лопова.

С овим речма он отме књигу од прелата, шчена га за рамена и избаци из собе. Кад је доцније, Иннокентије изабран на папски престо, другови шалећи се плашили су де-Мутјера одлучењем од цркве и прорицали, да ће га папа анатемом учинити првим као угаљ. — „То не би било рђаво“ — одговори слободоумни уметник, показујући на своју седу браду и бркове.

Није се боље од Иннокентија X, показао према туђим библиотекама и други римски прелат, кардинал Доменик Пасијонеј, који је себи саставио дивну библиотеку од покрађених књига. Год. 1721, био је постављен за нунција у Луцерну. Од првог дана свога доласка у Швајцарску, почео је посећивати сва стара абатства и манастире; по читаве часове посматрао је њихове библиотеке. Кад би изилазио отуда, његова се мантија толико ширила, да је свима падало у очи и, кардинал је морао да измени тактику. Одједном се пронео глас, да је нунције почео занимати се некаквим научним радом; он је заиста стао долазити у библиотеке само ради исписи-

вања неких записа и изилазио с празним џеповима. Калуђери се беху умирили, али ускоро дознаду да је побожни научар, најдрагоценије екземпларе бацао кроз прозор, камо су доле његови млађи дизали књиге и односили.

У колико се библиофили боје покрађе свога имања, у толико њихова љубав према књигама, кадра је, да неке од њих учини преступницима. Веома је драматичан случај, који се десио са једним књиџаром у Барцелони, који је живео у педесетим годинама овога столећа. Један његов колега дошао је да прода такмичењем екземплар списа из 15-га столећа: „Ordonacions per los gloriosos reys de Aragon“ сматран као једини. Пун зависти и досаде, он се није дуго размишљао и, ноћу се прикраде у стан свога конкурента и убије га, само да присвоји тај спис. Сутрадан кад су га ухапсили, он није ни помишљао да се брани; а кад су га осудили на смрт, њега је највише мучила једна мисао: дознао је, да се у Лондону нашао још један екземплар његовог „Ордонасова.“ И то још није било све: у току парнице пред судом је показано, да је тај манитњак убио још 12 својих клијената у циљу, да опет себи поврати њима продате књиге. Кад су га по обичају, пред смрт питали, има ли какву жељу, он је молио само једно: да се његова библиотека не продаје и не распарује, него да припадне у сопственост града Барцелоне.

О другим прослављеним крадљивцима књига, поменућемо још два француска академичара — де-Ломена и Вилмена. Овај последњи често је узимао књиге на читање од кога је само могао и, никад их није враћао. Морали су се обраћати његовом секретару за помоћ и кришом од Вилмена враћати своју сопственост.

Неки су присвојили туђе књиге просто ради трговине с њима. Између таквих, нарочито је жалосну разглашеност стекао чувени граф Либри. Дошав из Италије у Француску, он је помоћу протекције астронома Араго, такође ушао у ред четрдесет бесмртника, на место познатог математичара Лежандра. Добивши поред тога и место главног инспектора у министарству просвете, он по примеру кардинала Пасијонеја, отпочне обилазити провинцијалне библиотеке и немилице их покраде. Од 1842 до 1857 године, он је покрао на пола милијуна динара, које рукописа које књига, а у опште за продате књиге добио је не мање од милијун динара. Доношења противу њега, за дуго нису имала успеха, јер је имао јаке заштитнике, као што су били Гиво, Лабуре, Проспер Мериме и други. Али како он беше заборавао сваки обзир и пажњу, то је најзад његова покрађа била несумњива. И Либри тада умакне у Енглеску и однесе собом више од 30.000 томова, — последњи свој плен.

И за чудо, лица, која су у стању, најчешће траже од познаника и пријатеља потребну им књигу, која не кошта више од динара. Код нас још не воле куповати ваљану књигу и често сматрају потрошен новац на књиге, као да је бачен у воду. И тако се књиге скитају из руке у руку код туђих људи, док се најзад раскомбосане не поврате своје госи.

Од оваквих пријатеља — читатеља грдно су пострадали силне библиотеке готово свуда. Па и наша Народна Библиотека спада у ред оваквих „страдалника“, јер ево је у последње време предузела најозбиљније мере, да узете јој књиге преко власти тражи. Вредно би било знати, колико је књига тако пропало, и који су то били тако велики пријатељи наше још нејаке библиотеке.

Па није боље прошла ни библиотека наше садање Академије Наука. Пре 20—30 година из ње су се извлачиле и односиле књиге на крпат и, многе су пропале. А библиотека београдске читаонице, просто је разнесена. Тамо је било пуно старих књига од вредности и руских журнала. Онда „Отечественија Записки“ вукле су се без повратка. Ми се сећамо једнога, који је читаве године овога журнала носио из читаонице, па их после и продавао. Тај исти „књигокрадац“ доцније је заузимао један од најважнијих положаја; па као што је одвлачио и продавао туђе књиге, тако је после вршећи разне савесне операције стекао... „прљави веш.“

Узимајте књигу гдегод стигнете и читајте, читајте што више, јер су књиге за читање а не да парадирaju, али враћајте књигу ономе од кога сте је узели, као што сваки поштен човек враћа зајам „Коју књигу можете сами купити, немојте је од другог ни тражити. Боље је, корисније и пријатније дати динар за књигу, но за два кригла пива! Али на шта говорити кад се све јагми и не жали потрошити сваки дан по пет пара потпомажући којекакви шљам књижевни, а за набавку скупљих књига, — страдају наше приватне и јавне библиотеке.

ПАЦИ ТАТИЦУ, ПАЦИ!...

— МИШЕЛ БОРДЕЛ —

Тачно у 9 часова, као и свако вече, дошао је капетан Шеро кући и легао да спава. Двадесет година самачког живота начиниле су га робом читаве гомиле тиранских обичаја, који су држали под јармом целу његову особу и нису трпели ни најмање самосталне покрете. Пошто се, дакле, методски свукао, обеси свој мундир о наслон на столицу, рашири чакшире преко седишта, нави сахат и попи чапу воде; још удари једанпут песницом подобро — само једанпут — у узглавље, за тим се увуче у постељу и угаси свећу прстима, које је пре тога наквасио пљувачком. Истоветна машинална радња — од двадесет година.

Он склопи очи и мислио је о томе, како је тога вечера изгубио своју кафу при картању, што га је нешто мало љутило. За тим га брзо савлада сан.

На једанпут почне на другој страни зида да плаче неко дете. Као неким тешким сном мучен, преврте се спавач на другу страну и промрља: „Жгебе!“

Али је дрека бивала све јача, све интензивнија, тако је прожимала, да је изгледало, као да се плаче у његовој соби. Он се онда са свим пробуди и даде одушке

своме гневу једном ужасном клетвом. Већ од године дана не даду му његови суседи ни једне ноћи мира! Беше то сасвим млад пар, неки поручик и његова жена. Од оне ноћи, у којој су болни узвици младе жене, кад је требала да постане мати, себичнога старога момка одржали будна, морао је да трпи писку детињу, за тим њено плакање, па дреку, која је сваким даном бивала јача, док се није са свим одомаћила и загосподарила. А још је све грђе постало, од како се отац умешао у ту ствар, тај „потпоручик“ са својим јасним гласом и глупим разговорима, својим: „Где ти је косица?“ и „Паци татицу, пачи!“ што би десет, двадесет пута поновио, док га мала не помилује. Ах, то: „Паци татицу!...“

Али никад дрека није била тако оштра и јака као ове ноћи. То је била вриска од страха, вриска ноћу самог остављеног детета, што је већ грло од плача истругало, док се не запени, да не може ни гласа од себе да пусти. Узнемирен и љутит у исто време скочи Шеро из своје постеље:

„Ама, шта је то тамо?“

Иначе брзо утиша болове малог створења јасан глас поручиков или „буји-баји!“ мамино. Али овога пута остадоше сузе необрисане. На брзу руку навуче стари момак своју униформу и изиђе у ходник. Врата суседнога стана беху само притворена; у предсобљу је горела лампа. Он је уздеде, заштити уздрхтани пламен својом левом руком и уђе у спаваћу собу. Поред широке постеље кретала се колевка, чије завесе капетан развуче. У њој је лежало мало створење у нареду од јастука и праћакало се ножицама и ручицама. Његово лице је облило тавно црвенило, толико се напрезало, да плаче и да се праћака.

Шта? Дете је било са свим само? Брзо прегледа Шеро цео стан, трпезарију, елегантни салон, девојачку собу. Нигде никога!

„Гром и пакао!“ узвикну он, „док је г. поручик са својом госпођом негде на забави, одјурило је ово љубре од служавке ма са каквим послоним на ашиковање!“

Брзо се врати колевци, која се креташе још жешће, него мало час.

Он склопи лампу и извади малу девојку из колевке; али се мала тако јако праћакала и тако живо кретала целим телом, да се бојао, е ће је испустити. Брзо се спусти на столицу и посади малу на колена.

Али је беба још непрестано плакала. Да би је умирио, држао је капетан опруженим рукама пред собом и отпоче играти, онако на брзу руку удешену игру, која је до душе више личила коњском касу него правој игри и уз коју је певао у такту „хопла, хопла!“ Његови покушаји око детињег стисавања беху готово крунисани успехом; већ је мала мање јецала, већ се сузе проредише — последње капи из празнога суда.

И на једанпут се мала девојка са свим умири; њене очи, њен носић, њена брада и њене опружене ручице изражавале су лако разумљивом мимиком оне деце, која до душе још не говоре, али већ могу да мисле, жудњу и расположење. Капетан управи свој поглед, према детињем, на предмет, који је мала тако жудно фиксирала и желела: његов је крст она хтела. Црвена трака и емаљирана звезда изгледали су јој, као и по неким дру-

гим бебама, за тренутак као играчка најдостојнија жудње на целој свету. И стари момак допусти да му неукни прстићи, који су били тако танки и фини као цигарете, узму крст. А мала, са свим умирена, поче се у триумфу смешити.

Ту се капетан осети поноситим, као какав завојевач после победе; никада га није осмејак женскога створења тако зарадовао као у овом тренутку. Он се подиже и сад је већ могао боље да држи малу госпођицу у њеној дугој ноћној хаљиници. Посматрао ју је оком путника испитивача, који је пронашао нову, обетовану земљу; мали округли образи са засушеним сузама на њима, мала отворена уста умекшаше га. У неодољивом ентузијазму привуче мало лице на своје бркате образе:

„Паци ме!“

Али је црвена трака његова крста имала за бебу више дражи него његови дебели бркови. Ту дође капетан на мисао, да промени свој глас и да подражава потпоручику, не би ли имао онолико успеха као овај:

„Паци тату, паци!“

Међу нама буди речено, он је морао заповест најмање двадесет пута поновити.

Ах, кад би с друге стране зида био сада какав нежењени капетан од четрдесет и пет година, тај би се због овога лепо изљутуио!

Али се тај капетан у овоме тренутку љубио с једном младом особом, и што је при томе било најчудније, ове свеже, влажне уснице, које додирнуше његове образе, учинише, да му се трепавице оквасише и освежише му срце.

Изби поноћ. Нико не дође кући, нити служавка, нити госпођа. Ова мала мора бити да је ужасно сањива. Али је Шероу била са свим страна вештина, како се деца успављују. Међу тим се сетио, да његова сусетка сваки пут неку песмицу певуши тихим гласом. Па то би могао и он. Али ах, он је знао само маршеве. Па певаће марш. Идући по соби горе доле крупним корацима, нијао је малу, — која је већ одавно његову траку упустила и сад се ревносно занимала сисањем крста, — на својим рукама и певао при том неку војничку песмицу. То, до душе, није било за девојачке уши, и за то је капетан са особитом нежношћу прелазео ћутке преко сумњивих места или их је навлаш рђаво изговарао, само да не би повредио стидљивост ове једногодишње женске „персоне“.

„Кад какав угледан хусар
Сеоску девојку нађе,
Онда... хм, хм, хм, хм, хм.“

Али мали, слатки терет на његовим рукама није имао ни мало воље да заспи; она је ћеретала незнано шта, смејала се и гледала га великим, шеретским очима. Онда помисли Шеро, да је можда ритам његове песмице био сувише весео; и отпоче други, лагани, бескрајњи купле:

„А сутра дан, после ручка
Дође Никола — што да не сме?
Пун нежности и љубави
Љубавне јој пев'о песме.“

Грлио је, љубио је и руке јој стискао,
Док не рече, смешети се лукаво:
„Сутра ћу ти опет доћи, чело моје убаво!“

А сутра дан, после ручка,
Дође Никола — што да не сме? —
Пун нежности и љубави...“

И тако даље:

Он је певао са толико убеђења и ревности, да је дете одиста заспало. Шеро се бојао да ће се пробудити, ако би је метнуо у њезино гнездо од чипака; он се дакле спусти са ужасном опрезношћу у наслоњачу и оста тако непомично седећи.

У соби, у којој се опет све стишало, ударао је сахат такт за невидовно одмицање сказалькино. Шеро је посматрао малу девојку, како спава на његовим коленима; изгледа као да је сан изненадио у сред једнога покрета, јер једна песница лежаше на грудима, а друга, грчевито држећи орден, била је у ваздуху.

Какав дубок непомућен мир владаше на чистим, затвореним капцима, на прамичцима свилене косице преко влажна чела, на нежним образима, на полуотвореним уснама, из којих је избијало влажно и свеже дисање!

Топлота овога малог тела прожимала га је и пролазила кроз њега као какав заносни талас. Постоји, дакле, одиста та радост, којом дете оне испуњава, што су му блиски? И она топла нежност, којом дете друге прожима, није, дакле, измишљотина?

О, каква је провалија између његовог пролазног и суровог гарнизонског љубовања и ове бојажљиве и брижне љубави, коју улева овако једно мало створење од минута до минута, од тренутка свога рођења па до онога дана, кад ће се отети из родитељског наручја, да полети у туђе руке.

На једанпут испуни собу избијање дуварскога сахата, и Шеро осети, да је остарио; осећао је то са свим јасно, онако, као што човек лепо види, где му коса сваким даном све то више седи. Боже мој, како то живот брзо одмиче! И он је жалио своје изгубљене године, своје бесплодне, страшене године, свој себичњачки живот, од којег ништа, баш ништа не остаје и који неће нико оплакати.

И некаква особита унилоост обузе га целог, пође од срца, па дође до очију:

Али у томе чу кораке у предсобљу; млади се пар враћао кући. Она са свим сакривена у бунди, он до носа у шињелу. На прагу од спаваће собе засталоше као скамењени: покрај кандила, у наслоњачи, седео је њихов сусед, капетан, и држао је у своме наручју њихово дете, које је тврдо спавало и у својим рукама још држало крст „Почасне Легије.“

Они узвикнуше: „О, господине капетане!“

Али Шеро подиже главу, показа им своје сузама натопљено лице и прислонивши прст на своје седе бркове, прошапута:

„Пст..., она спава...“

Ј. У.

БОЖИЋ У ЕНГЛЕСКОЈ

Е. Н. ВОДОВОЗОВА

Велики црквени празници у Енглеској, у исто су време и празници породични. Енглези се у свему показују као народ, који дубоко поштује предања и обичаје. Многи верски празници данас не постоје у Енглеској, али ови, што су остали, празнују се са свима својим обичајима, као и пре. Божић је најмилији празник Енглезу. Припреме за њ, чине се на неколико недеља унапред.

Дивно је завирити у кућу ожењеном човеку, у то време. Зидови и најбедније колибе украшавају се зеленом од лаворовине и растовине. Посао око тога припада девојкама, како простим, тако и знатним. Тешко је и замислити с каквим су укусом и грациозношћу украшене собе имућнијих људи. Венци, вензели и букети запремили сва места на зиду и свака соба изгледа као фантастично зелено гротло. На сред собе обично виси зелена грана. Она даје право људима, добро познатима у кући, да пољубе сваку женску, коју застану под свештеном граном. И овог обичаја држе се најстрожије чак и поносите жене и девојке. За Енглеза је сваки обичај тиранин, али, ма какав он био, пријатан или не, погодан, или досадан, — нико несме да га обиђе.

— Ево Божића! Здраво стари дедице! Опет си нам дошао добри старче са твојом седом брадом! вичу деца и дечаци пре зоре и пре петла. У понеким крајевима још се и сад верује, да глас петлов овога јутра доноси срећу за целу годину, и деца се журе да се пробуде пре петла, и да поздраве „доброга деду са седом брадом.“ А сада брада је снег. Дешава се, да Божић дође без снега, али Енглези то не воле. Њихова пословица вели: „Божић, без снега, то је влажно и мрачно гробље!“

Осване дан. Лондонске улице су празне и око осам часова. Чује се само звук небројених звона кроз суви и хладни ваздух. Дечаци, што чисте улице, газе босим, црвеним ногама по снегу, трче горе доле, и доводе улицу у ред. На мах, свет, одевен у свечано рухо, у густим гомилама хита цркви; кроз њих се непрестано прогуркују пристојно одевене собарице, с великим тортама у рукама, покривеним, белим као снег, сервијетама. На све стране сија кроз прозоре божићња ватра, и јарким пламеном осветљава весела лица...

Час обода, то је свештени тренутак у животу свакога Енглеза; у дане празничне, обедује се необично свечано. Али Божић без деце је рђав празник, и Енглез, који нема деце, или су му узрасла, не обедује код своје куће, већ иде рођацима.

Сва породица свечано седа за сто. Почасно место за столом је увек празно — на њему као да присуствује предак, или који покојни члан те породице. Деца испод обрва гледају празну столицу, и нико од присутних не допушта себа никакву шалу односно тога. Руча се свечано све дотле, док се не изнесе *плум-пудинг*, народно јело, које се за празник облива румом, запали, и тако у пламену меће на сто. — На мах све оживи. Деца вичу, плескају рукама, лупају ногама испод стола. И сам деда

се тада смеши, испод тешких наочара, и настаје свечано бурно весеље. Свака породица сматра за дужност у тај дан играти с децом извесне дечије игре.

Кад умукне весела галама дечија, онда се деда спушта у велику столицу, намешта наочаре и прича деци жалостивне приче, после којих се за дуго не може да обнови весеље. Али громка песма са улице, коју певају што игда могу деца и старци — поново оживи све.

Божићна ноћ се завршује тиме, што сва породица скупа испија боцу јакога вина, да би тиме, изазвали, како девојке веле, лепе и фантастичне снове.

Први дан Божића проводи Енглез у најближем, породичном кругу. Други дан — воде децу у позоришта, или у пантомиму, где се дају нарочите представе, за које се чине припреме израније.

Ове божићне преставе продрле су и у сами народ. Где нема позоришта, изводе их пугујући глумци. У ове дане, у разним местима у провинцији можете срести гомили људи, одевених фантастично и комично. То су пугујући глумци. Међу њима је највише деце од 12, 13 година, која се тамо зову *shiners*. Њих зазивају у куће, мимо којих пролазе. Домаћин тада сазива суседе и своје домаће, и представа отпочне, на овакав начин:

Кад друштво седне, зачује се луна на вратима, и — улази турски војвода. — Отворите врата и пустите ме, — говори он — надам се да ћу заслужити ваше одобрење. Ма и стојао, само да вам се допаднем. Свети Ђурђе је овде и жели да уђе унутра; ако то буде, — онда је дошао мој крај!

У тај пар долази Египатски краљ.

— Ја сам, вели, Египатски краљ, у свој својој слави! Оди овамо свети Ђурђе, оди сине мој, једино дете моје!

— Ја сам свети Ђурђе, Британац пореклом, говори он. — По ритерском обичају, хоћу да победим аждају; да јој одрежем крила, да више не лети. Или ћу је смрвити у прашину, или ме неће бити.

— Ко тражи крви аждајине? виче аждаја. — Зар, енглеско псето да ме победи? О, кунем се, он неће отићи жив одавде, ја ћу десетине таквих прогутати.

Свети Ђурађ и аждаја ступају у борбу, и ова последња гине.

— Нема ли ту лекара, ученога, паметнога и искуснога, — говори Божић, ушавши унутра, — који би могао излечити смртну рану аждајину, те да свет не изгуби такву јунакињу?

— Ја сам тај лекар и могу излечити смртну рану, да свет не изгуби такву јунакињу!

— Шта тражиш за то, сине мој?

— Петнаест фуната — обичну моју плату; тек за ову презрену животињу не тражим више од половине.

Затим приступа аждаји, нуди јој стакленце, и вели:

— Деде, цуро, узми мало флип флоп, па устани и бори се опет!

Аждаја оживи и бој се обнавља, али она опет гине. Ђурђе тада вели:

— Освојио сам три круне својим мачем; поново сам убио аждају, и тиме задобио кћер египатскога краља. Има ли кога, који би се усудио, да ми на мегдан изиђе?

— То сам ја, турски витез, чисто-крвни! Овај мисли да му је оружје непобедно. Али, ја ћу га умирити.

Ђурђе и турски витез ступају у борбу. Ђурђе побеђује, Турчин пада на колена пред њим.

— Опрости, свети Ђурђе; смилуј се на ме само сад, бићу ти роб до века, вели побеђени.

— Нема милости, нема поштеде! одговара светац.
— Устај и бори се а немој плакати ту као баба!

Турчин гине, а за њим и други неки витезови. Кћи египатскога краља, дотле нема, пада у наручје светому Ђурђу.

— Но, леде и центлмени, забава је свршена! — говори глумцац. — Молим вас сада, да обратите вашу пажњу на капу! И он подметне капу и прима од гледалаца новац.

Не гледећи на невиност садржаја у овој представи, публика је опет радо гледа, и то, не само по селима и паланкама, него и по већим градовима у Енглеској.

ИЗ СТАРИХ КЊИГА

Шта су новине

— (Један из Севастопоља у разним новинама) —

„1 августа 1855 године једна савезничка патрола наиђе на неколико Козака и приметне се чарка. Опале по једанпут — два из пушака па се — развију. Оба се табора узбунила.“

О томе различите новине овако пишу:

„1 августа пред зору ударе савезници са 5000 војника на руско десно крило и тукли су се пуна четири сахата. Савезници су изгубили 142 а Руси 161 војника.“ (Журнал де — Деба.)

„Опет једну лаворову грану уплела је наша војска у свој венац. 1 августа ноћу, напали су Енглези са 8000 људи на Русе изненада, разбили их и упропастили им читаву батерију. Енглеза је погинуло 320 а Руса које мртвих које рањених преко 500 (Тајмс).

„Из поузданог извора можемо јавити да су савезници са 18.000 војника ударили 1 августа у 10 сахата ноћу на четврти руски бастион, али буду жестоко дочекали и тако потучени, да су цео сутрашњи дан имали посла сарањујући своје мртваце. У тој борби погинула су два савезничка генерала, 14 официра и 740 војника. Руси су изгубили само 4 официра и 75 војника.“ (Крајц Цај-шунг).

„Дакле све се ближе и ближе иде одсудној битци. Судбина Севастопоља ће се скоро решити. 1 августа био је страпан јуриц; бој је трајао седам сахата. Руси су изгубили том приликом 14 топова и два су им магацина отишла у ваздух. 40.000 савезника пало је на опкопе руске. Крв се потоком лила. 34 официра и 2432 војника руска платили су главом. Савезници оставише на бојном пољу 1855 мртвих и 62 рањена војника (Бенка Ост — дајче — тиост).

„Овоме рату нема краја. Последњом битком од 1 августа, обе су стране толико разјарене да се не могу измирити док једног војника траје. Један очевидцац, што је битку 1 августа својим очима посматрао, пише: да тако крваве битке не зна историја. 60.000 савезника сукобило се са 80.000 Руса. Битка је трајала 18 сахата. Руса је пало 2890 а савезника око 2000.“ (Фремденблат).

„Једва једанпут прекиде се ратна тишина, која је онако дуго трајала. Врећа, у којој је судбина Европе, почиње се дрешити. Битка што се 1 августа догодила осветлила је руско оружје, и показала савезницима, да је тврд орах што га беху ради зубима скрцати. Руси су славно одбили напад савезника који су и са сувоземном и морском силом на Русе напали. Руса је погинуло свега 192 а савезника само мртвих преко 4000.“ (Сри. Диетик).

„Као што из Крима јављају: 1 августа ударила је сва војска и сувоземна, и морска, и подземна, и ваздушна на Севастопољ. Сваког минута падало је 10.000 које ђулета које бомби у Севастопољ. Битка је трајала као Нојев потоп: четрдесет дана и четрдесет ноћи. У тој борби које Руса, које савезника учествовало је 356.000 људи. То је све у том крвавом боју изгинуло, то су све сами гробови. Шта више, као што све новине јављају, погинуло је 400.000, дакле 44.000 више него што је тамо било. Али ми, љубећи само истину, и држећи се умерености и онога што је вероватно, можемо уверити наше читаоце да после битке 1 августа није више никог живог на Криму остало.“ (Шумадинка).

„Из поузданих извора можемо јавити да је битка, о којој новине говоре да се 1 августа догодила, у свему претерана; шта више, сумња се да је тога дана и било какве битке.“ (Списке Новине)

„Са бојног поља нема ништа ново. 1 августа провеле су обадве стране у миру и тишини.“ (Монитор)

„Из Крима нема ништа ново, војске се обе налазе на миру. До 2 августа није се ни најмањег покрета ни на једној страни приметило.“ (Инвалид)

Љ. П. Ж.

КЊИЖЕВНОСТ

Корделија. Међу чувене талијанске женске списатеље, као што су Матилда Серао, Ада Негри, Нера, и друге спада и Корделија. Она је написала неких петнаест књига скица, приповедака, и романа. Још у већој мери одликовала се у дечјој књижевности и написала небројено много педагошких причаца, бајки и песама за дечји свет. С Ахилом Тедески, који се такође прославио на дечјој књижевности, уређује она дечји лист „Giornale dei fanciulli“, један од најбољих дечјих листова у Италији. Њени радови су пуни поуке, нежности и лепих, одабраних мисли. Стил јој је прост и лак, без икаквог кићења. Цр-

тица што је доносимо у данашњем броју, узета је из збирке »Vita intima« („Иницијали, породични живот“). У бројевима, на реду, донећемо још неколико таквих прича, у којима се тако вешто износе лепе епизоде из породичног живота.

Најстарије новине на свету. Између данашњих европских новина рачунају се као најстарије — немачке новине. Већи број од њих датира своје постање још од времена првих почетака немачког новинарства. Најстарији је такав лист: »Франкфуртски Журнал«, који је године 1615. основао франкфуртски штампар Емел, и излазио је један пут недељно. После »Франкфуртског Журнала« долазе у Немачкој »Магдебуршке Новине«, засноване 1626. и »Лажичке Новине«, које излазе од 1660. године.

У Француској је најстарији лист: »Gazette de France«, основан 1631., док се у Енглеској, где су прве уредне новине изишле 1622. године, није се ни један од — у седамнаестом веку заснованих листова — одржао до наших дана. Најстарије новине су тамо 1783. год. засновани »Times«.

Међу свима руским листовима, најстарије су руске »Петроградске Новине«, које је засновао Петар Велики 1714. и немачке »St. Petersburger Zeitung«, основане 1727. године.

Али све ове листове просвећенога запада старошћу својом далеко надмаша један лист далекога запада — »Кин-Пан«, који већ хиљаду година редовно излази у Пекингу, и има се сматрати као најстарије новине на земљиној кугли. »Кин-Пан« је основан у деветоме столећу, па је све до 1861. године излазио један пут месечно; од то доба је почео излазити као недељни лист, а од 1880. излази дневно. У најновије доба излази »Кин-Пан«, као велики талијански листови, *три пута дневно*; свако се од ових дневних издања штампа нарочито на хартији разне боје.

Историја ових новина потанко описана изгледала би као — права културна историја читавога народа.

У једно време, кад се у западној Европи једва ширила писменост; кад је поједини народи готово још нису ни имали; кад су Ђирило и Методије тек кројили писмена за један стари словенски језик; кад Срби нису, тако рећи, имали још никаквог друштвеног уређења — Кинези су осетили потребе за јавним гласилом и отпочели издавати новине.

Новинарство у Јапану. Кад је новинарство у Јапану било тако рећи у повоју, дакле око 1871. године, морали су се уредници, пошто су преко дана с муком свој листић сковали, или сами издавачи, лично постарати за разношење листа. Они су промицали вечером кроз улице, сакривши сваки по сто примерака у широке рукаве, и полагаали су их пред врата својих претплатника; по кашто су свраћали и на одморке и радо примали пружену шољу чаја. Уредништва нису имала новаца да плаћају још и разносаче.

Од то доба се јапанско новинарство знатно подигло и развило. Данас има у Јапану 130 новина сваке врсте и свакога правца. »Ниши-Ниши« је ултра-конзервативни, »Кокумин« напредњачко-либерални, »Нипон« опозиционарни, а »Мијако« и »Јамато« шире најновије скандале.

Све су ове новине удешене по угледу на енглеске листове. Али уредничко звање ипак није много примамљиво. Ко при том заради 120—130 динара сматра се као сјајно плаћен. Умешан репортер код једног од првих листова добија 50—70 динара. Разуме се, да је динар већ врло много у земљи, где се човек за пет пара дневно може сит најести.

Књижевност у Јапану. Али са свим другаче стоји са књижевношћу у Јапану. Од скоро тридесет година на овамо читају Јапанци врло много, и то је читање преобразило цело њихово образовање. Славна европска дела из лепе књижевности преведена су на јапански језик, па чак и она највећа и најтежа, као што су: »Јадници« од Виктора Иго, Гетеов »Вилхелм Мајстер«, Текерејеви романи и главна дела Чарлса Дикенса. Најраспрострањенији модерни европски аутори су пак у Јапану још са свим непознати, као што су Толстој, Зола и тако даље.

Домаће писце, који и врло мало заслужују, од прилике 80—90 динара за роман од 300 страна, чита само народ. Али њихова дела и јесу од врло мале вредности, јер они спекулирају само са ниским склоностима простога човека; причају баналне љубавне историје; убиство и уморства и одвратна злочинства, тако се у тим романима представљају (као оне гадости код нашега Тасе), е би човек помислио, да су то у Јапану свакодневни догађаји и најамизантније авантуре. Аутор никад не разуме да наслика душевне покрете и нежније осећаје, нити да своје јунаке појетски обради. За то неће отмена дама никада узети такав роман у руке, а образован Јапанац сматра читање романа као знак душевног ништавила. За то налази он богате накнаде у научним делима, чланцима и томе подобном, чему увек даје првенство. Спенсер, Шопенхауер, Кант, Хегел, Ниче, Фује, Рибо и т. д. налазе се у добрим јапанским преводима. Даље имају Јапанци сва важнија дела о последњим већим ратовима, као што су француско-немачки рат од 1870-71 и руско-турски од 1877. Дела Пастерова, Билротова и многих других веома су раширена. Међу научним часописима заузимају прво место: »Тајо« (Сунце), »Тапкока Бангока« (Народна Књижевност), »Нипоџија« (Јапанац) и обрађују сва интересантна питања из научне и литерарне области.

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ

Многонапаћени путник. Прошле године млади енглески уметник Хајрих Ландор, науми да оде у Тибет. Ово »царство лама« до сад је сасвим неиспитано, јер је Европљанима забрањен улазак у ту покрајину.

Снабдевен китајским пасошем, Ландор рано у пролеће 1897 г. пође на пут са малим караваном. После три дана он стигне до падине Хималаја, камо се завршују саобраћајни путеви и настају непроходне шуме насељене »шумским људима«.

Узалуд су опомињали Ландора, да незалази у шумовити део Тибета »јер ће тамо бити жртва злих шум-

ских духова. После две недеље путници су опазили са висине од 4.475 метара распрострањени пред њима Тибет. Опазивши из далека тибетску стражу, сироводници Ландорови похитају да се спасу бегством а с њим остану само два верна китајца — Чандин — Книг и Кули Мак — Чинг.

Ипак ово није задржало Ландора: он је хтео пошто по то да дође до Ласе, главног места Тибета. Да га не би опазили тамошњи становници, он је путовао само ноћу, а дању се крио иза стена, где није смео ни ватру наложити. После дугог, мучног пута он је најзад постигао свој циљ и, преобучен у тибетску ношњу, уђе са својим сапутницима у град. Али овде их брзо познаду, ухвате и изведу на суд лама, који их осуди на грозне муке за то, што су се усудили видети начин живота обиталаца светог Тибета.

Ландора су најпре понели на полудивљег коња, у седло, начичкано ексерима. Руке су му завезали остраг, привезели за њих дугачак конопац и онда гонили у касу, докле, обливен крвљу, није пао у несвест. Тада су га скинули с коња и довели му неки лек од кога је одмах долазио к себи. После су га метнули на оштру страну призматичког балвана. Широко растављене ноге привезали су ужетима тако јако, да му је из ногу липтила крв. У том положају држали су га читавих дан и ноћ. Да не би пао, руке су му биле везане за колац. За то време, мучитељи су подносили испред очију несрећног страдалника усхијано гвожђе, од чега му је једно око сасвим истекло, а на друго је готово ослепило. Други мучитељи пробали су на његовом врату оштрину својих сабаља, и после сваке такве пробе, крв је капала на земљу. Тешко је описати све муке које је претрпιο Ландор; доста ће бити кад кажемо, да се оне нису прекраћивале ни једног минута, ни дању ни ноћу у току читаве две недеље, и за све то време Ландор није био без свести ни једног тренутка: сваки пут кад би обамр'о одмах су га повраћали помоћу истог тајанственог лека.

Овде се нехотице намеће питање, зашто Ландора одједном нису казнили? Ваља нам напоменути, да обичајно право Тибечана не дозвољава вршење смртне казне, него полагање припремање смрти. Ландор је знао за тај обичај и зато, видећи се у невољи, он се одлучи на последње средство и објави служитељима да је он мађионичар. Тибечани му испрва нису веровали, али кад је он пред њиховим очима замочио сунђер у воду, и сунђер се почео ширити, сујеверни Тибечани скинули му окове и одвели га лама на испит. Случајно се догодило, да је Ландор имао средњи прет на левој руци већи по обично, а то је по веровању Тибечана, управо најјачи и сигуран знак мађионичара. И онда су почели Ландору залечивати ране, и после месец дана одвели га стражарно на границу Тибета.

Све ово мучно путовање трајало је 6 месеци. У страним листовима, одакле смо узели ово описивање, налази се и слика Ландорова до и после путовања. На првој слици то је млад човек, пун здравља, пун снаге, а на другој

једва се види, нос... цело тело пуно секотина. Тако су измениле човека тибетска мучења за некаквих шест месеца.

На ипак експедиција Ландорова није остала без научних резултата. Њему је пошло за руком да много што шта сними, скицира, нацрта неколико географских карата. Своја испитивања Ландор је, по повратку у отаџбину, систематизирао, и ових дана издао у засебној књизи под насловом: »По забрањеним путовима.«

ПОШТАЛИЦЕ

Све за недељу дана. — Разговарају два суседа, док ће рећи један:

— Јесте се ви женили, комшија?

— Јесам — одговори овај други. — Али ја сам ти и радости и жалости брачне врло брзо преко главе претурно. У суботу испросим девојку, у недељу нас огласе у цркви, у понедељник је претенујем, у уторник се венчамо, у среду ми се роди син, у четвртак умре жена а у петак умре и дете. И тако ме та једна недеља толико засити да више никад нисам ни помишљао на женидбу.

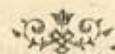
*

Моли за извињење. — Један капетан обилази срез у који је тек дошао. У једној општини дочекају га сељаци с кметом на челу. Како је био дан кишовит то кмет брижно приђе капетану, и, по обичају, поздрави га:

— Добро дошао, господине!

— Боље нашао.

— Опрости, господине, што је — пала киша.

Молимо наше скупиљаче, и прешилашнике, да нам до краја обе године пошаљу дугујућу прешилашу, јер од нове године никоме се „Звезда“ ко дугује слаши меће.

НАПОМЕНА АДМИНИСТРАЦИЈЕ

Важно за трговце.

За нову годину штампаћемо »Звезду« у 8000 примерака. Ко од г. г. трговаца пошаље оглас, који ћемо рачунати по обичној цени, молимо га у исто време да нам пошаље и списак својих муштерија, овде и унутрашности, како би им могли лист бесплатно послати.

Садржај: „Христос се роди!“ (песма) — „Рођење Христово“ — „На божић“ (песма) — „Стари самац“ — „Тимур“ (песма) — „Песник“ — „Гастрономија“ — „Клаудијина заклетва“ — „Књижокрадици“ — „Паши татишу, паши!“ — „Божић у Енглеској“ — „Из старих књига“ — „Књижевност“ — „Занимљиве стварице“ — „Напомена администрације“.

Власници: Ст. М. Веселиновић и Павловић и Стојановић Штамп. Павловић и Стојановић дубров. ул. бр. 9. — Уреди. Ј. М. Веселиновић.

овај коџе од махине сурвао савим до дна бездана! Остали се вагони насла- гаше на исту, те је гомила била и ве- лика и страшна. Један је вагон био потпуно згњечен, док је други био по све раздунан; један је лежао с точко- вима окренутим небу, а други на страну; а из ових рушевина пак провириваху људска телеса: две руке склопљене за молитву, за тим две руке покуша- вају да подигну оне силне гвоздене по- луге које су му притисле ноге. При том узвици, који нам леде у жилама крв. При вагони до локомотиве го- раху већ у велико.

Последњи вагон, у коме сам ја седео преломно се био котрљајући се. Једва је половина била потпуно згњечена, па и црнац, чије је лице и сад било на- смејано.

Пламен је већ био обузео целу го- милу. Колико ли је живих било пре- трпано. Спас за њих беше потпуно не- могућ. Провала, у коју се сурвао вагак била је дубока и само би се помоћу јаких конопца до несретних жртава могло доћи.

(НАСТАВИТЕ СЕ)

ПРОДАЈЕМ КУЉУ

са пространим плацем и баштом. Услови повољни, са теретом Упра- ве фондова. Упитати у кући Стра- хинића бана улица бр. 38.

НАЈЛЕПШЕ ПРОЛЕТЊЕ ЦВЕЋЕ САД СЕ САДИ

Зумбули за саксије	1 ком.	40 н.д.
Зумбули „ баште душе	1 „	25 „
Лале за саксије душе	1 „	5 „
Лале „ „ и баште	100 „	3— дн.
Тацете за сакс. и башт.	1 „	10 н.д.
Зеленкаде за сакс. душ.	1 „	10 „
Зеленкаде „ башту „	100 „	3— дн.
Крокуси за баште	100 „	3— „

За унутрашњег шаљем поштом. Ко пошаље новац за робу у напред и 20 п. д. за препоруку, томе шаљем пла- ћеном поштарином. Место новца при- мам марке таксене и поштанске.

Тодор Мраовић Београд
књ. Мих. улица.

7, 8—10

ВИЛИ В. ФЕЛДМАН

ТАПЕТАР

Дубровачка улица бр. 20.

препоручује своје огромно, и у Србији највеће стоварнице

СОБНОГ НАМЕШТАЈА

са ценом 20% ниже но игде, а то с тога што је горе именовани тапетар имао ретку срећу, да за готов новац покупује у једној бечкој фабрици мебла, која је пресе- љена за Берлин, најфинију свилу, штофове и све што у делокруг тапетарског ресора спада; и према томе је у могућности да ове и целе 1899 год. конкурише свима тапетарима са горњим 20%.

Парочито обраћам пажњу да се у мојој радњи про- дају **ТОНЕТОВЕ СТОЛИЦЕ**. У огромном избору: салонски намештај и гарнитуре свилене, плинане, штофане; златна огледала у разним величинама, мат и политирана огледала. Разне декорације, за салоне, спаваће собе, трпезарије у највећем избору политираних и мат.

Астала разних: никланих, емалираних и т. д. и т. д.

2, 10—10

ДВЕЂАРСКА ТРГОВИНА

ТОДОРА МРАОВИЋА — БЕОГРАД

Има сваки дан природних свежих ружа, камелија Бурђевка, каранфила, зумбула и т. д.

Израђује:

Пукете девеке у најфинијим свиленим манжетнама;
Пукете за честитања пролећне, концерте и т. д.
Корпе разне елегантне од свежег природног и ве- штачког цвећа;

Пукете за прса у разним величинама и облицима;
Венце од свежег и природног лишћа и цвећа за погребе;
Венце уметничке од лавровог лишћа са траком и без траке;

Венце од природног сувог цвећа за погребе и у опште за гробове. Ово се цвеће на гробовима најдуже држи;

Палме разне величине природне, препариране у врло великом избору. Ове се палме не разликују од свежих;

Пукета макартових за украе салона, најлепше ранжирани од финог обојеног и бронзаног материјала.

Израда је најмодернија и врло укусна.

Услуга тачна и солидна. Цене умерене.

За унутрашњег шаље жељезницом и поштом брижљиво унаковано, тако, да путовање од 4 до 5 дана издржи цвеће потпуно свеже.

Адреса за телеграм: Мраовић Београд.

4, 10—10

ЦЕНОВНИК ШАЉЕ ОВАКОМЕ БЕСПЛАТНО.

